

Adorjáni Zoltán

Kolozsvár

A mezőségi lélek*

The Spiritual Character of the People of Mezőség Region. Abstract

This paper was presented on 15 April 2011 in Szamosújvár at the Second Civilian Workshop of Mezőség Region organised by the *Central European Service for Cross-border Initiatives*. The author, who began his career as a minister in the region of Mezőség, describes the main spiritual characteristics of its inhabitants, based on his personal experiences.

Keywords: practical theology, Mezőség region, spiritual character of inhabitants.

Mindenekelőtt köszönöm a *Határon Átnyúló Kezdeményezések Közép-európai Segítő Szolgálat*a főtitkárának és szervezőinek, hogy meghívtak a *II. Mezőségi civil műhely* konferenciájára, és hogy felkértek: beszéljek a mezőségi ember adottságairól, lelkivilágáról.

A felkérést vonakodva fogadtam el; nemcsak amiatt, hogy ezen a napon több kötelességnek is eleget kellett tennem, hanem a miatt is, hogy szolgálatom és életem immár több mint 26 éve nem kapcsolódik közvetlenül a Mezőséghez.

1980 őszétől 1984 őszéig, tehát csupán kereken 4 esztendő t szolgáltam lelkészként a Mezőségen, annak is azon kisebb területén, amelyen Katona, Melegföldvár, Búza, Feketelak és Gyeke fekszik.¹ 1991-től pedig, amikor Kolozsvári Protestáns Teológiára kerültem, inkább csak szórványosan fordultam meg a Mezőségen. Többnyire akkor, amikor bele tudtam kapcsolódni a teológushallgatók által végzett, ún. mezőségi misziós tevékenységekbe.

Így hát, amit a mezőségi ember adottságairól és lelkivilágáról mondhatok, az többnyire az előbb körülhatárolt *szűkebb tájegység embereinek belső világát* jellemzi. Továbbá: mivel mindaz, amit mondhatok, 25–30 év távlatából felelevenített, számomra még mindig eleven múlt emléke, lehet, hogy inkább csak *összehasonlítási alap* ahhoz, hogy milyen változások álltak be a mezőségi ember lelkivilágában az utóbbi három évtized folyamán.

A mezőségi ember lelkivilágát visszaemlékezéseim segítségével fogom jellemezni. Mivel Melegföldvár és Katona református gyülekezetei voltak lelkési pályafutásom első helyei, hajdani tagjaihoz pedig személyes kapcsolatok fűztek, többükkel pedig olykor-olykor most is találkozom, nem tudom teljesen mellőzni a *szubjektivitást*. Emellett jó két és fél évtized után – természetesen – megszépültek emlékeim.

---

* Elhangzott Szamosújváron, 2011. április 15-én, *A Határon Átnyúló Kezdeményezések Közép-európai Segítő Szolgálat*a (Central European Service for Cross-border Initiatives – CESCI) szervezésében megrendezett *II. Mezőségi civil műhely* keretében.

¹ A településekre vonatkozó adatokat ld. *Szolnok-Doboka vármegye monográfiája*. A vármegye községeinek részlete története. Tagányi Károly és dr. Réthy László és saját adatgyűjtése alapján írta Kádár József. Kiadja Solnok-Doboka vármegye közönsége, Deés 1900, II. 303–317.; III. 436–443.; V. 152–163. Ld. még Lestyán Ferenc: *Megszentelt kövek. A középkori Erdélyi püspökség templomai*. I–II. Gloria Kiadó, Kolozsvár 1996, I. 114.; II. 14–15.; II. 31–32.; II. 21–22.; II. 24.

Visszaemlékezéseim kapcsán egy-egy általánosító jellegű következtetést is levonok. Ez nem feltétlenül helyes eljárás. Azonban olyan példákat igyekeztem kiragadni, amelyek nemcsak egy-egy személyt, hanem szélesebb kört jellemeznek.

Szubjektív tapasztalataim ugyanakkor sajátosak is. Ugyanis egy gyülekezet vagy egy faluközösség mindig másként viszonyul a hozzá érkező lelkipásztorához. Mivel temploma, egyházi, gyülekezeti tradíciója és lelki igényei vannak, vitathatatlan számára, hogy szüksége van lelkészre. Bár a lelkész jövevény hagyományörző közösségükben, ez a hátrányokat is jelentő osztályozás mégis háttérbe szorul, ahhoz képest, hogy egy faluközösség milyen erősen és hosszú ideig tesz különbséget bennszülöttjei és a beköltözöttek kategóriái között.

Ha tehát a kedves hallgatóság számára csalódást okoznék, ezért előre bocsánatot kérek.

Mondandómat – a teljesség igénye nélkül – három címszó alá csoportosítottam, hogy ezzel jelezzem azokat a területeket vagy magatartásformákat, amelyekben megnyilvánulnak a mezősegi lélek általam érzékelt jellemzői. Ezek a jellemzők elsősorban az én szubjektív reflexióim töredékes képei és nem a távolságtartó tudományos vizsgálódás eredményei.

A sár

Édesapám és édesanyám szintén a Mezőségen, Magyarországon kezdték a lelkészi szolgálatot. Erről nincs emlékem. De életem első 16 évét egy másik faluban töltöttem, s így nem jelentett nehézséget a falusi életvitelbe való visszaszokás. Egyenesen vágytam is erre. Ami viszont először vágott igazán mellbe a Mezőségen, az az ősi sár volt, amellyel nemcsak fizikailag kellett megküzdeni. Ez a szívig fröccsenő sár lelkileg is lehúz.

Makkai Sándor *Holttenger* regénye is említi a Mezőségre annyira jellemző sarat, a tájegység egyik metaforikussá vált jellemzőjét. A regény főhőse, Katona László (azaz ő maga, dr. Makkai Sándor) megtartja bemutatkozó szolgálatát Virágoson, vagyis Vajdakamaráson, és az esperes arra inti a gyülekezetet megválasztása kapcsán, hogy majd becsülje meg az új, valóságosan szent papját. A regény első részének III. fejezetében ezt olvashatjuk:

„– Szent, hogy úgy van, ahogy esperes urunk mondja. Csakhogy attól félek, nem marad nálunk a tiszteletes úr, ha meglátja a sárt, meg a kicsi házikókat benne. Bárcsak ne úgy volna, de inkább hiszem, hogy úgy lesz.

– Miért lenne úgy? – szólalt meg László is. – Sár nélkül nincsen kenyér. Aki fél a sártól, az ne nyúljon a kenyér után.”²

A lelkész szájába adott – nyilván népi – bölcs mondást a megföldváriaktól is hallottam, és nemcsak felnőttektől, hanem ifjaktól is. Ha szolgálatom lelegején, amikor még nem vettem meg az elengedhetetlenül fontos gumicsizmát, netán lemaradt a kiválóan ragadó agyagba merült egyik félcipőm és bosszankodni kezdtem, nekem is mondták. A mezősegi ember tehát így gondolkozik: *vannak tények és körülmények, amelyeket, ha nehezebben is, de el kell fogadni, és meg kell látni bennük azt, ami mégis az ember javát szolgálja.*

² Makkay Sándor: *Holttenger*. Révai kiadás, Budapest 1936, 41.

A népi és bibliai alapú bölcsesség tradíciója még mindig eleven a Mezőségen; ez pedig – a negatív tapasztalat ellenére – mindig az eltűrést, a túlélést, a továbblépést, az életigenlést szolgálja. Olyan alap ez, amire még mindig lehet építeni.

Melegföldvári és katonai szolgálatom ideje alatt naplót vezettem. Olykor megszállt az ihlet, mert valahogy fel kellett dolgoznom a nyomasztó tapasztalatokat. Egy ilyen pillanatban született soraimba önkéntelenül be is épült a sár motívuma és az ehhez kapcsolódó mezőiségi bölcsesség.³

A régmúlttól Makkai koráig s máig is sárba merülő utak és háztelkek azonban más-ként is meghatározzák a mezőiségi ember gondolkodását. Őt a függő és kiszolgáltatott helyzet formálta, mind jobbágyorszában, mind pedig a későbbi kollektivizálás nyomán. Nem lehetett saját maga ura, miként a székelyek; ez pedig beszűkítette mozgási, cselekvési lehetőségeit és meghatározta önértékelését is. Nem volt számára adott vagy megszerzett a szabadság és az önrendelkezés alapvető értéke és normája. Neki alkal-

---

³ Ld. Adorjáni Zoltán: Gyülekezetem pásztori arculata. In: *Határidő. Teológiai tanulmányok*. Dolgozatok a Református Teológiai Tudomány köréből. Kiadják a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Református-evangélikus Karának tanárai. Új sorozat. I. Kolozsvár 1995, 240:

Misszió

Uram, te küldesz,
de hívatlan vendég lettem.
Szívig fröccsenő sárban,
porban és hóban
mégis szaladok,
mert tele az otthon, a szív
és tátognak felém hideg templomok.
Ott forró veritékem
majd dermesztő zuhannyá lesz.
De óvj meg, erős Istenem!

Ugye eljön az ősz anyó,
ki műtétre vár és fél...
Ó, fájdalmaik férfira, segíts,
hogyan arcod el ne rejtem.
(Így tisztul a prédikáció,
míg államra lopja gyöngyeit a tél.)

A munka-, gőg-, gond-
és italgőz-felhők csalfa hava
itt minden sarat befed.
Lelked hajléka kong,
mint befagyott tócsák jege alatt
a zúzmarás üreg.
De ha újra fénylik a tavaszi nap,
lesz még a Mezőség sara meztelen
és idegtépő az úttalanság.
Akkor csírázni kezd a bevetett mag
és kalászt is érlelnék majd meleg szelek.

„A mi segítségünk Istentől legyen...”

Államról lassan leolvadnak a gyöngyszemek.

E fentebb megjelölt dolgozatomat kétévnyi kezdő segédlelkészi élményeim alapján fogalmaztam meg, amikor a koromhoz illő lendülettel és buzgósággal, de szélesebb látáskör, gazdagabb tapasztalat, higgadság és bölcsesség hiányában ítélt meg mindazt, amit átéltem első szolgálati helyemen. Ezért dolgozatom több megállapítását ma már nem tartom helyénvalónak, és kötelességem másokat is figyelmeztetni, hogy – a fentebb felsoroltak figyelembe vételével – kritikus szemmel olvassák azt.

mazkodnia kellett a függőség helyzetéhez: az *amit lehet* és *ahogyan lehet* korlátai között kellett megtalálnia a maga létmódját. Ez jut kifejezésre a – nyelvromlásos formában – sokszor ekként hallható *Most mit hogy csináljak?* retorikus kérdésben, amelyre a mezősegi ember nem választ vár, hanem egyszerűen csak rávezet arra, hogy nem változtatni kíván az adott helyzeten, hanem valahogyan elviselni azt. Nem teljesen reménytelen, hiszen vallásossága és hite is ráállítja a valamilyen és valamikori helyzetjavulás óhajtására. Ez a hit és reménység azonban inkább türelmes, eltűrő és inkább passzív várakozás; hogy tudniillik semmi sem lehet állandó, és eljön az a helyzet, illetve egyszer megadja Isten, hogy megváltozzanak a dolgok. A fordulat másoktól, a nagyobbaktól vagy Istentől függ.

A szabadság és az önrendelkezés ugyan nagyobb felelősséget kíván, de mindig tább lehetőségeket biztosít a cselekvésnek. A tartós függőség pedig, amely egyrészt kényelmet is jelent, gátolja az önálló kezdeményezési készség kialakulását. *A függőségbe szokott és magát szolgálai kicsiségében látó mezősegi ember mástól várja helyzete javulását.*

A mezősegi ember lelkét tehát a hosszas függőség és kiszolgáltatottság létmódja formálta és ez ad magyarázatot a külső szemlélő által azonnal érzékelt *igénytelenségére* is. Az igénytelenség azonban nem írható minden további nélkül az ő számlájára. Ebbe belekényszerült és életmódjává lett. Mert ha azok, akiktől hosszú időn keresztül függött másként gondoskodtak volna róla, és igényességre tanították volna, akkor ma a mezősegi ember lelki rajza és környezete is más képet mutatna.

Hadd idézzek újra néhány sort a *Holttengerből*, mintegy bizonyítva azt, hogy az, amit az imént igyekeztem felvázolni, nem új keletű gondolat. Makkai Sándor is ugyanígy látta e dolgot. (Bádoky gróf mondja László tiszteletes úrnak, amikor ez látogatást tesz nála, s amikor arról nyilatkozik előtte, hogy lelki és anyagi eszközökkel szeretné felébrésztetni a virágosi emberek félig alvó lelkét.)

„– Mondhatnám, hogy tiszteletes úr idealista. De ne gondolja, hogy én materialista vagyok. Sőt én egyenesen úgy gondolom: a lelkészeknek először a nagyobb szellemi igényeket kellene fölébresztetniük a népben, hogy belső ösztönből igyekezék az anyagi életét ő maga megjavítani, a saját erejéből. Mondok egyet, tiszteletes úr, mint politikus: nincsen annál rosszabb politika, mint ha a népet azzal gondoljuk emelni, ha külső javakat aggatunk reá, mint valami cifra ruhákat, amelyek nem az ő testére, nem az ő ízléséhez valók, s amelyekben rosszul és idegenül érezné magát. Unalmas példa, de úgy van ez, mint az agyonajándékozott gyermek. Mít ér neki a sok drága, cifra játék, amit készen kap? Megunja őket, széttöri, eldobja. Először oda kellene nevelni a lelket, hogy megértse, megkívánja, és erőfeszítéseket tegyen a kultúráért.”⁴

Úgy gondolom, hogy akik az utóbbi két évtizedben munkálkodtak a Mezőségen és szociális vagy gazdasági programokkal igyekeztek emelni az itt lakó emberek életszínvonalát, konkrétan tudnának nyilatkozni afelől, hogy manapság mennyiben érvényes még e majd száz évvel ezelőtt megfogalmazott szemléletmód; illetve, hogy milyen eredményeket értek el, vagy milyen kudarcokat vallottak a mezősegi felemelés érdekében tett igyekezetük nyomán. Evidencia, hogy tapasztalataikat feltétlenül figyelembe kell venni a további stratégiák megfogalmazásánál.

⁴ Makkai: *i. m.* 176.

Gyanakvás és megnyílás

E cím alatt bevezetésként egy részletet olvasok fel hajdan vezetett naplóból. Kiköltözésem után jegyeztem le, amikor először döbbsentem rá igazán a sár valóságára és arra, hogy hova kerültem.

„Délután váratlanul beállított a melegföldvári teherkocsi, [...] és mivel nem volt már hely a teherkocsi fülkéjében, a nyitott tehershállító részben utaztam a faluig. Noha nem éreztem különösebben a hideget, mégiscsak átfáztam, [...] mert a kúratornál töltött éjszaka alatt úgy fáj a fejem, a szemem, hogy alig-alig tudtam valamicskét pihenni. [...] lázas voltam. Rázott a hideg. És most bekövetkezett kiköltözésem regénybe vagy mesébe illő második felvonása. Két bivalyszekérre raktuk át a teherkocsiba [...] berakott bútorokat és holmikat, amelyek az éjszaka alatt a falu határában levő istállók mellett maradtak, [...] és – nem nagyítva – térdig érő sárban csoszogtunk, szánkóztunk, cuppogtunk, bukdácsoltunk be a parókiáig. [...]

A parókián már megkezdték a festést. Jaj, nem lesz olyan, ahogy igazán szeretném! (Pedig csak egyszerű meszelést óhajtottam, mert nagyon szeretem a fehéret.) Meg elnéztem a padlót, az ütött-kopott ajtókat, a füstölő kályhát, a behordott sarat, a rengeteg egérpiszkot és egérlyukat [...]. Orromban összevegyült a füst és az egérvizelet szaga, az imént kényszeredve megivott pálinka gőze, szőrsapkám és az izzadság csípős bűze – és elkeseredtem. Ettől a pillanattól kezdve most már nem csupán az egyre inkább uralkodni akaró betegség nehezedett rám; nem csupán az a látvány, ahogy a [...] bútor durva bivalyfogatra kerül és szakad a finom bevonatát, fényét, patináját védő papír és besározódik az, amit olyan nagy gonddal készítettem elő magányos legényéletem lakása számára, hogy ott otthont varázsolhassak magamnak – először a nagy otthontalanságban, hanem az is: hogyan fogok tudni ilyen körülmények között jót és Isten előtt maradandót alkotni.”⁵

Amikor legényemberként új életet kezdtem az idegenben, nem csak a sár és igénytelenség lepett meg. (Évek múltán, amikor újra megfordultam a Mezőséken, ezek még nyomasztóbb hatással voltak reám.)

Ahogy teltek a napok és egyre több emberrel volt alkalmam beszélgetni, azzal szembesültem, hogy e mezőségi emberek, akik közé kerültem, *óvatossak, gyanakvóak és bizalmatlanok*, annak ellenére, hogy amikor rájuk szorultam, segítségemre voltak.

Úgy kerültem Melegföldvára és leánygyházközségébe, Katonába, hogy egy jó ideig csak beszolgáló lelképásztoruk volt, és a gyülekezet hívei, akik azelőtt jó templomlátogatók voltak, és mind a mai napig azok, elszoktak a

Melegföldvári öregház
(Fotó: Adorjáni Zoltán, 1982)

⁵ Ld. Adorjáni Zoltán: *Gyülekezetem pásztori arculata* 238–239.

hagyományos rend szerinti istentiszteletektől. (Akkor a nagyheteken nemcsak este, hanem reggel is volt istentisztelet.) Időbe telt, míg újra helyreállt a rájuk jellemző templomlátogatás. De nem csak azért, mert elszoktak ettől, és mert kényelmesebb volt ki nem mozdulni a házból, olykor viharlámpákkal világítva meg maguk előtt a saras, kátyús utcát. Hanem azért is, mert nem volt, nem lehetett bizalmuk az új városi ficsúr iránt. Ezek az emberek azt tapasztalták, hogy a műveltebb ember itt csak átmenetileg tartózkodik, utána pedig továbbáll.

*Tiszteletes úr, ha legalább tíz évig nem marad itt, ne is kezdjen semmibe*⁶ – mondta is egy nyíltabb és bátrabban szóló presbiter. Azért jellemzem őt így, mert az általam megismert mezőségi emberek nemigen mondják ki egyenesen aggodalmaikat, panaszait, még kevésbé akarataikat a náluk magasabb rendű emberrel szemben. Ez is hajdani jobbágystatusukkal magyarázható magatartásforma. Akkor sértőnek éreztem ezt a kijelentést, utólag azonban megértettem, hogy mi rejtett mögötte: az a hosszú generációnkon át tapasztalt félelem és aggodalom, hogy a műveltebb ember mindig cserbenhagyja, mert nem rájuk tekint, a sárhoz tapadt emberekre, hanem a sárra. Ugyanez érezhető ki a *Holttenger* regény először idézett sorai közül is.⁷

Telt azonban az idő, s lassacskán a hozzám való viszonyulás is változni kezdett. Szabad legényemberként nemcsak több időt volt lehetőségem beszélgetni az emberekkel, hanem – ha úgy adódott – odaálltam kétkezi munkát is végezni velük.

Egy napon idős ember állított be hozzám szatyorral. Éppen csak köszöntött, s már látom is, hogy megnyitja a konyhában álló hűtőszekrényem ajtaját, s pillantást vet annak tartalmára. Rövidre fogva a szót: bizony sértve éreztem magam, bár ennek nem adtam hangot. Hogy jön ez ahhoz, hogy belenézzen a hűtőszekrényembe? Csak utólag döbbsentem rá, hogy a fura inspekció a szerető gondoskodás nem éppen udvarias megnyilvánulása volt. Ugyanis semmiképpen sem akartam élni a felajánlott sorkoszt lehetőségével. Elvből sem: én szolgálni mentem közéjük, nem pedig az ő szolgálatukra rászorolni; s az, hogy legényember vagyok, az én bajom. Ők azonban megható nagylelkűséggel, szülői szeretettel és az úri ficsúr iránti tisztelettel igyekeztek gondoskodni rólam. A félelem megmaradt bennük, hogy egyszer tovább megyek tőlük. De ez most már megnyílásuk, szeretetük és elismerésük jele volt. Mind a mai napig meghatódom, amikor majd három évtized után is ugyanúgy viszonyulnak hozzám.

A mezőségi lélek – legalábbis ott, ahol szolgáltam – *tud nyílt és hálás lenni*. Nem felejtí el azt, amit érte tettek. Még mindig él benne *a felsőbb réteg iránti tisztelet és elismerés*, s ez annyira hangsúlyos nála, hogy amennyiben jót tapasztalt részéről, vigyáz arra is, hogy megőrizze jó hírnevét, noha hiányosságait és hibáit is megismerhette.

A mezőségen végzett szolgálatom negyedik évében, amikor már feleségem is volt, az egyik család vacsorára hívott meg. Ropogó hóban lépkedtünk házuk felé, ahol három generáció élt együtt. A mindenes helyiségben ott volt a teljes nagycsalád, természetesen a gyermekek is szép számmal. Hosszúra nyúlt az együttlét, s amikor bejelentettük, hogy most már igazán itt az ideje, hogy eltávozzunk, a háziasszony a legnagyobb természetességgel ezt mondta: *Ne menjenek már haza, maradjanak, aludjanak nálunk*. Feleségem azonnal a szűk helyre, a gyermekekre s miegyébre hivatkozott, mert a téli hideg és a spórolás miatt, magától értetődően, nekünk is ugyanabban a mindenes helyiségben kellett volna ágyat vetniük. A háziasszony ezt válaszolta szinte gyönyörű-

⁶ Ld. Adorjáni Zoltán: *Gyülekezetem pásztori arculata* 241.

⁷ Makkai: *i. m.* 41.

ségtől ragyogó szemmel: *Az a jó, tiszteltes asszony, amikor az egész család együtt aluszik.* És ezt úgy mondta, mint aki megíszelt bennünket azzal, hogy családja tagjainak tekintsen.

Faluközösség

Az imént felelevenített vendégeskedésünk emléke egyben átvezetés kívánt lenni a közösségi gondolkodás kérdéséhez. A Mezőség elszigeteltségének és elmaradottságának – az ezekkel együtt járó mindenféle negatív következményei mellett – pozitív vetülete is van. Nem szükséges különösképpen taglalnom, hogy mivel jár a posztmodern individualista életszemlélet – most már nálunk is. Ezekben az elzárt, primitívnek és babonásnak mutató emberekben azonban még mindig él a közösségi tudat. (Kérdésem, s ezt a közöttük most élő értelmiségiek tudnák igazán megmondani, hogy a televízió-csatornák által sugárzott szellem mennyire módosította hagyományos gondolkozásukat?)

Tapasztalatom az volt, hogy a mezőszégi falvakban általános erkölcsi követelmény volt, hogy mindenkinek munkálkodnia kell családjá, a faluközösség és a gyülekezet érdekében, annak megfelelően, hogy milyen korosztályba tartozik, és milyen képességekkel rendelkezik. Ha pedig valaki adottsága ellenére nem gazdálkodott úgy, amint azt a hagyomány és a jó rend megkövetelte, azt a falu közössége meg is bélyegezte és lenézte, hogy úgymond *dzsáva ember*. Viszont felkarolta azt, aki valamilyen komoly oknál fogva nem tudta eltartani magát; és automatikus összefogással bonyolította le, például, a tradicionális és szokásos közösségi alkalmakat (ilyenek a halotti torok is). És ilyen szellemben nevelték, utasították és gyakoroltatták a gyermekeket és ifjakat is, amikor valami közös ügy érdekében kellett tenni valamit.

Lelkipásztorként nem kellett megszerveznem az idős betegek meglátogatását. Erről mindenki tudta, hogy kötelesség. Sőt, ha még nem jutott tudomásomra, ők maguk emlékeztettek kötelességemre, hogy nekem is illik elmennem hozzájuk. Ha pedig közeledett a gyülekezeti úrvacsoravétel, mindig jelentették, hogy hova kell elvinnem a szent jegyeket, mert ebből, mint közösségi tagoknak, nekik is részesülniük kell.

A mezőszégi ember tudatában még mindig él, hogy *az egyén helye a közösségben van*, amely irányában neki egyrészt íratlan, de a közösségi tudatban jól rögzített kötelezettségei vannak, másrészt viszont számíthat a közösség oltalmára és segítségére. Még ismeri és éli a kölcsönösség azon régi és évezredekken át jól bevált elvét, amelyet nem az egyéni érdekek diktálnak. Tehát azt, hogy nem azért teszek valamit, hogy a jelen pillanatban vagy rövid távon nekem legyen kifizetődő, hanem azért kell így tennem, mert ez egy egész olyan közösség javát szolgálja hosszabb távon, amelynek része vagyok. Egyszóval: még ismeri azt, hogy a közösség érdeke előbbvaló az egyénénél, mert az egyén magára marad a közösség nélkül.

A földművelő mezőszégi ember még ösztönösen érzi, hogy amiképpen a sárból kihajtó növény a sokféle tényező kedvező együtthatása következtében juthat el a gyümölcsérlelésig, ugyanúgy ő, aki magát sárhoz tapadt, kicsiny és törekeny életű embernek tudja, rá van utalva a maga környezetére, közösségére. De azért, hogy teremjen és tovább éljen, tudatosan is ragaszkodnia kell meglévő gyökereivel mindahhoz, ami élteti közösségét és őt.

A stratégiák kivitelezésében feltétlenül apellálni kell a mezőszégi emberek közösségi tudatának még élő gyökereire, hogy azokból ők maguk növeljenek új, gyümölcsöző hajtásokat.

Felhasznált irodalom

A Melegföldvári Református Egyházközség levéltára.

Adorjáni Zoltán: Gyülekezetem pásztori arculata. In: *Határidő*. Teológiai tanulmányok. Dolgozatok a Református Teológiai Tudomány köréből. Kiadják a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Református-evangélikus Karának tanárai. Új sorozat. I. Kolozsvár 1995, 221–242.

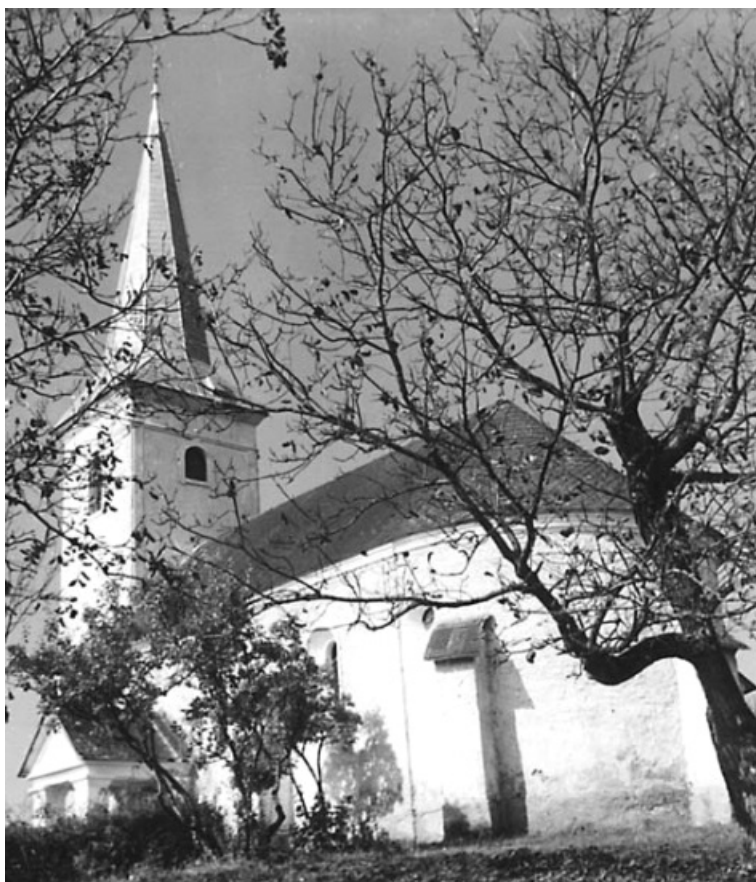
Dezső István: Vajdakamarás a Holttenger tükrében. In: *Korunk* 3. folyam, 15. évf. (2004. október).

Kádár József – Réthy László – Tagányi Károly: *Szolnok-Doboka vármegye monográfiája*. I., II., V. Kiadja Solnok-Doboka vármegye közönsége, Deés 1900–1901.

Léstyán Ferenc: *Megszentelt kövek. A középkori Erdélyi püspökség templomai*. I–II. Gloria Kiadó, Kolozsvár 1996.

Makkay Sándor: *Holttenger*. Révai kiadás, Budapest 1936, 41.

Tótfalusi József: *Névkönyv az Erdélyi Ev. Ref. Egyházkerület számára*. Kolozsvár 1894.

A melegföldvári református templom